

in the rebirth of the statehood of Ukraine]. *Intellectuals and power: collection of scientific articles*. Odesa, pp. 88–96. [in Ukrainian].

8. Kostiuk, L. (2011). *Indyvidualizm ukrainskoi mentalnosti yak suspilnyi fenomen* [Individualism of Ukrainian mentality as a social phenomenon]. *Problems of the humanitarian sciences: Collection of scientific works of Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko*. Drohobych: Redaktsiino-vydavnychiy viddil DDPU imeni Ivana Franka, vol. 27. *Filosofii*, pp. 35–44. [in Ukrainian].

9. Mezina, S. (2015). *Natsionalna tradytsiia v ukrainskomu avanhardi 1960-kh rokiv: do postanovky problemy* [National tradition in the Ukrainian avant-garde of the 1960s: to the problem propose]. *Art studies notes: Collection of scientific works*, vol.

27. Kyiv: Milenium Publ., 428 p., pp. 246–254. [in Ukrainian].

10. Pohrebniak, H. P. (2015). *Poetychne kino yak bazova model ukrainskoho avtorskoho kinematohrafā* [Poetic cinema as the basic model of Ukrainian author’s cinematography]. *Kulturno-mystetske seredovyshche: tvorchist ta tekhnolohii: zbirnyk materialiv Vosmoi Mizhn. nauk.-tvorchoi konf., m. Kyiv, 16 kvitnia 2015 r.* – Cultural and artistic environment: creativity and technologies: Collection of materials of the 8th International Scientific and Creative Conference, (pp. 98–101). Kyiv, April 16, 2015. Kyiv: NAKKKiM Publ. [in Ukrainian].

11. *Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk* (2002). [Philosophical encyclopedic dictionary]. Kyiv: Abrys Publ., 744 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 23.07.2018

УДК 130.1

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.141884>

Валентина Дротенко, кандидат філософських наук,
доцент, завідувач кафедри культурології та мистецької освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ПАРАДИГМА КОНЦЕПТУ “СУБ’ЄКТНІСТЬ”

У статті розглянуто філософський дискурс концепту “суб’єктність” в сучасних неklasичних філософських студіях. Проведено аналіз філософських праць вітчизняних та зарубіжних авторів з проблем концептуального мислення та концепту “суб’єктність”. Встановлено відмінність концепту “суб’єктність” від поняття “суб’єктивність”; виявлено взаємозв’язок концепту “суб’єктність” з архетипом “самість”; визначено парадигму суб’єктності як “модального оператора” особистості.

Ключові слова: метафізика; парадигма; концепт; концептивізм; суб’єктивність; суб’єктність.

Літ. 13.

Valentyna Drotenko, Ph.D.(Philosophy), Associate Professor,
Head of the Culturology and Artistic Education Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

THE PARADIGM OF THE CONCEPT “SUBJECTIVITY”

The article deals with the philosophical discourse of the concept “subjectivity” in modern non-classical philosophical studies. The analysis of philosophical works of domestic and foreign authors on the problems of conceptual thinking and the concept of “subjectivity” is carried out. The difference between the concept “subjectivity” and the notion “subjectiveness” is established; the relationship between the concept of “subjectivity” and the archetype “self” is revealed; defined paradigm of subjectivity as a “modal operator” of personality.

It is revealed that contemporary philosophical reflection understands the phenomenon of subjectivity as a special personal quality, which is connected with active and transformative abilities of the individual and outlines the procedural nature of self “I”: self-consciousness, self-determination, self-regulation, subjectification, etc.

It is noted that all the existence of an individual is closed in the subjective sphere, but being is not subjective, but subjectivist. The analysis of the historical and philosophical content of the phenomenon of subjectivity allowed to define the concept of “subjectivity” as a specific “modal operator” of personality (necessity, possibility, reality) and to discover the trajectory of the subject’s activity of the individual. In particular, this is: self-awareness – a reflection of free will in a particular time-space; self-determination – choice and decision making in order to harmonize the problem of reality; self-realization model – interactivity of the methods of interaction and performance of the results of activity.

Keywords: metaphysics; a paradigm; a concept; conceptualism; subjectivity; subjectiveness.

Актуальність проблеми. Серед головних онтолого-метафізичних проектів сучасності – розробка

метафізики з акцентом на науково-логічну, методолого-діалектичну, літературно-естетичну і релігійно-етичну проблематики та виявлення в

сучасній філософії історичної наступності щодо розуміння класичних і неklasичних метафізичних парадигм. Парадигмальне мислення усвідомлює передумови й пізнавальні моделі наукового пізнання і філософського мислення та робить спробу їх змінити, встановити нове бачення речей. Якщо знання – це *інформація* про наявні факти і зв’язки світобудови, то мислення – *трансформація* цих зв’язків, створення нових ідей і уявлень, які в свою чергу можуть бути втілені в предмети, властивості, можливості навколишнього світу. Можемо говорити, що питання про застосування або користь філософії ставиться по-новому, з погляду концептивності мислення і, зокрема, у контексті утворення концепту *суб’єктності* і *філософії*, і *індивіда* [4]. Суб’єктність стає способом їх буття і можлива тільки як “безнастанна творчість” (Ф. Ніцше). Коли йдеться про концепт або концепцію – світу, людини, суспільства, знака тощо, – передбачається “акт зачаття”, творчого утворення, “концептації” даного об’єкта. Концептивізм – це філософія “зачаткових понять”, конструктивна діяльність мислення в області концептів і універсалій [7, 52].

Філософські рефлексії щодо феномену суб’єктності та проблеми суб’єктної активності індивіда простежуються в філософії античності та Середньовіччя, німецької класики та філософських концепцій XIX – XX ст. Втім термін “суб’єктність” ще не здобув концептуального визначення і тому досить часто отожднюється з поняттям “суб’єктивність”. Філософський дискурс суб’єктності з погляду історико-філософського концепту “суб’єктність” (у Аристотеля, Канта, Фіхте, Шеллінга, Гегеля) дозволяє розглянути його розвиток у взаємозв’язку з предметно-практичною, психічною та мисленневою діяльністю суспільного індивіда, тобто як продукт саморозвитку особистості, як спосіб самоідентифікації і модель самореалізації.

Аналіз останніх досліджень. У новітній філософії можна виявити дві різні течії: 1) епістемологічну (логічний позитивізм, прагматизм, аналітична філософія) і 2) метафізичну (пошуки нової онтології) [6]. Поворот до пошуків нової “неklasичної метафізики” пов’язаний з прагненням осмислити онтологічні наслідки радикальних змін, що відбуваються в сучасній мета-цивілізації; встановити взаємозв’язок класичної епістемологічної та неklasичної онтологічної парадигм; виявити вплив субстанційності класичної онтології на створення концептуальної

суб’єктності новітньої онтології (“неklasичної метафізики”).

Як зазначає Ф. Ажимов [1], невизначеність статусу сучасної метафізики спричинена не тільки критикою класичної метафізики, але й фрагментарністю досліджень метафізики з погляду неklasичних методологій, відсутністю систематичності формування концепцій неklasичної метафізики. Термін “метафізика” використовується як 1) синонім філософії, 2) серцевина філософії, спрямована на осмислення найважливіших проблем буття, 3) отожднення метафізики й онтології, 4) помилковий, догматичний метод пізнання, 5) метафора.

Типові моделі пошуку і встановлення граничних підстав речей були задані Платоном і Аристотелем. Класична західна метафізика логічно завершується в гегелівській системі, продовжуючи традиційне тлумачення метафізики як “цариці наук”, разом з тим протиставляючи метафізику і діалектику як два різні методи пізнання світу. Становлення нової “неklasичної метафізики” пов’язане із запереченням пріоритету розуму і ствердженням примату волі: волюнтаризм А. Шопенгауера, філософія “екзистенціальної кризи” С. К’еркегора, “філософія життя” Ф. Ніцше, інтуїтивізм А. Бергсона, фундаментальна онтологія М. Гайдеггера. Відбувається принципний поворот до індивідуальної та історичної конкретизації проблем людського буття, нового тлумачення понять “життя” і “екзистенція”, до розкриття можливостей, притаманних самому індивідові. Ф. Ніцше намагався відновити втрачену класичною метафізикою “нерозчленованість мислення і буття”, теоретично обґрунтувати творче призначення людини. Якщо для німецької класичної метафізики суб’єкт – це об’єктивний носій свідомості, то для “кризової” філософії С. К’еркегора і Ф. Ніцше – це особистісний індивідуальний досвід. “Суб’єктивна онтологія” дозволяє С. К’еркегору й Ф. Ніцше подолати межі, що розділяють філософію, мистецтво і життя та об’єднати їх у єдиний феномен.

Отже, саме класична метафізика спонтанно породжує течію, яка поступово розхитує категоріальний апарат класичної метафізики і намагається внести в філософію новий унікальний досвід динамічної свідомості, що відображає реальну ускладненість і конфліктність нової епохи. Метою нової неklasичної онтологічно-орієнтованої метафізики є не пізнання об’єктивного світу, а самозаглиблення в “часо-простір” власної душі. М. Гайдеггер у роботі “Буття і час” закладає основи нової фундаментальної онтології, здатної

усвідомити “сєнс буття”; закликає повернутися до витоків метафізики і відродити метафізику як спосіб осягнення таємниць буття і перенесення акценту онтологічної проблематики з питання “що є буття?” на питання “у чому сєнс буття?”; переводить основні поняття метафізики у нове художньо-поетичне русло і розробляє нову некласичну метафізику”. У 1970-ті роки М. Гайдеггер, К. Юнг, Г. Гєссе, М. Фуко, Р. Барт, Ж. Дерріда, Ж. Дельоз звертаються до лінгвістичного тлумачення онтології і формулюють “некласичні” естетичні критерії. Стверджують релятивізм та історичну обмеженість будь-яких форм метафізичного мислення, рівнозначність різних систем координат, визначених конкретним типом культури та специфічною системою категорій.

Незавершеність проекту побудови некласичної онтології в руслі феноменологічного пошуку аподиктичності, який розглядає і художньо-естетичну, і морально-етичну, і соціокультурну проблематику крізь призму трансцендентального, є запорукою існування метафізики та її функціональності як **цілісності** (й **доцільності**) у розкритті всього сущого.

Мета статті. Проаналізувати філософський дискурс концепту “суб’єктність” в некласичних філософських студіях.

Виклад основного матеріалу. Насамперед окреслимо необхідність розрізнення термінів “концепт” і “поняття”. Концепт – як принцип “схоплювання” смислів речі (проблеми) в єдності мовного висловлювання – пов’язаний з **ідеєю невизначеності речі**, яка перевершує рамки поняття, **модальним характером знання**, при якому пріоритетним виявляється знання діалектичне, і **коментарем**, якого вимагає всесотворене і виражене у творі (П’єр Абеляр). Концепт гранично суб’єктний. Він синтезує в собі три здатності душі: акт **пам’яті** орієнтований в минуле, акт **уяви** – в майбутнє, акт **судження** – у сьогодення. Тривалий час уведений Абеляром термін для позначення сєнсу висловлювань у зв’язку з проблемою універсальї, що вимагала розщеплення мови і мовлення, залишався поза увагою дослідників.

У працях з філософії мистецтва І. Кант і Ф.В.Й. Шеллінг звертають увагу на те, що якась “невідома невідомо сила” спонукає художника до висловлювання речей, невідкритих до кінця його погляду, а кожен витвір мистецтва несе відбиток цілісності навколишнього світу, зберігаючи в собі й ту його частину, яка незбагненна у реальному житті і здатна виступати лише як предмет споглядання. Художній образ,

народжений індивідуальною волею автора, здатний набувати ознак загальності, властивостей символу з притаманною йому невичерпною глибиною. Уявна випадковість і непорядкованість приховують глибоку упорядкованість і цілеспрямованість. На думку Ф.В.Й. Шеллінга, “без впровадження у філософію методу конструкції з усією його строгістю неможливо ні вийти за вузькі межі кантівського критицизму, ні просунути по вказаному Фіхте шляху до позитивної та аподиктичної філософії. Вчення про філософські конструкції складатиме в майбутньому один з найважливіших розділів наукової філософії” [12, 4]. Зразки концептивного мислення і завдань філософії знаходимо у Ф. Ніцше: філософи повинні не просто приймати дані їм концепти, але самі їх створювати, стверджувати й переконувати людей ними користуватися. Задача філософії – не пояснювати і не змінювати існуючий світ, а розширювати його концептуально.

Ідея концепту простежується в роботах М. Бахтіна [2] (автор розглядає архітектоніку сучасного світу, “не мислимого, а того, що переживається”) та В. Біблера [3] (автора оригінального вчення – філософії діалогу культур). На думку М. Мамардашвілі [9] і в мистецтві, і в філософії людина зрештою займається одним: звітує собі про саму себе, здійснюючи інтелектуальне і моральне само-перетворювання. Мистецтво – це зображення того, що зобразити в принципі неможливо, але що має виникнути, отримати існування й бути зрозумілим; це – “показ незображальності того, що зображене”. Мистецький твір – це місце для “присутності відсутньої реальності”, де створюється напружена зона свідомості. Подібне властиве і подіям соціальним, і явищам історичним.

Як термін, концепт розробляється в постмодерністській філософії Ж. Дельоза і Ф. Гваттарі [4]: філософія – це мистецтво формувати, винаходити, виготовляти концепти; **творити концепти** – це вже значить щось створювати. Ж. Дельоз і Ф. Гваттарі підкреслюють, філософія не займається ні спогляданням, ні рефлексією, ні комунікацією, хоч їй і доводиться створювати концепти для цих активних або пасивних станів. Будь-які дисципліни на підставі споглядання, рефлексії та комунікації утворюють Універсалії: Універсалії споглядання, Універсалії рефлексії, Універсалії комунікації. Найперший принцип філософії полягає в тому, що Універсалії нічого не пояснюють, вони самі підлягають поясненню. Щодо цього філософія вже пройшла через “ілюзії” об’єктивного

ідеалізму, суб’єктивного та інтерсуб’єктивного ідеалізму в своїх мріях про панування над іншими дисциплінами. Творчість завжди одинична, і концепт як власне філософське творіння завжди є щось одиничне. Пізнавати самого себе – вчитися мислити – діяти так, ніби ніщо не є самоочевидним, – “дивуватися буттю суцього”. Навіть з точки зору педагогіки це не є чітко визначений і обмежений вид діяльності. На думку Ж. Дельоза і Ф. Гваттарі [там само], визначення філософії як **пізнання за допомогою чистих концептів** можна вважати остаточним. Втім не слід протиставляти пізнання за допомогою концептів і пізнання за допомогою конструювання концептів у можливому досвіді (або інтуїції). Бо, згідно з Ніцше, ви нічого не пізнаєте за допомогою концептів, якщо спочатку самі їх не створите, тобто не сконструюєте їх у властивій кожному інтуїції.

Важливим засадничим елементом **психології суб’єктності** стало дослідження К.Г. Юнгом *феноменології самості* на матеріалі культурно-історичної символіки [13]. Він формулює трансцендентальну ідею самості, яка є продуктом пізнання, заснованого на досвіді того, що за певних умов несвідоме спонтанно продукує архетипний символ цілісності особистості. Такий архетип універсальний і володіє певною нумінозністю (умовою існування суб’єкта). **Архетип самості** (як принцип, конструкт) передбачає повноту, але не досконалість. Це парадокс. Відповідно до цього реалізація самості призводить до фундаментального конфлікту: до “підвішування” між протилежностями і до цілісності, позбавленої ознак досконалості.

У 70-ті роки ХХ ст. актуалізація ідеї “особистісного” у формі питання про існування явищ неадаптивної поведінки людини (А. Леонтєв, В. Зінченко, В. Біблер, А. Асмолов) викликала особливий погляд на людину як долає бар’єри власної соціальної обмеженості. Дослідження наслідків активності людини розкрили логіку “особистісного” як заглибленість людини у життєві світи інших людей, як форму ідеальної представленості людини в людині. Ідея “інобуття людини” в інших людях і розробка методу “*відображеної суб’єктності*” належить В. Петровському (1981 – 1985 рр.). Це дозволило переосмислити феномен розвитку особистості, виразити його в логіці саморозвитку. Відповідно, якщо у 70-ті роки ХХ століття змістом “особистісного” була ідея свободи, то в 90-ті – сформувалася ідея відповідальності за реальні ефекти власного розвитку і розвитку інших людей. Логічний аналіз історично сформованих форм

доцільності дозволив зрозуміти їх самосуперечності й актуалізувати осмислення людського індивіда як суб’єкта з погляду можливості інтерпретації його як *causa sui* – “причини себе”. Погляд на людину як неадаптивну істоту, що виходить за межі заданого, розкрив універсальність неадаптивних проявів активності людини в її діяльності, спілкуванні, самосвідомості. Вирішення питання про можливості та форми існування людини як суб’єкта активності за межами її власної життєдіяльності було пов’язане з аналізом таких явищ як “безкорисливий ризик”, “презумпція існування рішення”, “вихід за межі прогнозованого” та інших, у яких людина об’єктивно вважає себе суб’єктом. Це дозволило сформулювати проблему методу “*віртуальної суб’єктності*”.

Метод віртуальної суб’єктності полягає в організації умов, при яких можливе спостереження самого *переходу можливості* бути суб’єктом активності в *дійсність* людини як суб’єкта активності. Людина відчуває саму можливість здійснити вибір у ситуації обмежень її свободи, коли свобода вибору обмежена з боку власних суперечливих спонукань до дії. Здатність здійснити вибір перетворюється на особливу задачу само-покладення. Тільки реально здійснювана індивідом ризикована дія може бути аргументом у вирішенні особливого завдання само-покладення. Феномени відображеної суб’єктності фіксують креативність творчої особистості як зміну способу взаємодії, зміну спрямованості реагування індивіда при актуалізації образу “іншого”. Особливість трансакції полягає у зміні життєвого стереотипу, адаптивної спрямованості:

- у просторі *вітальності*: суб’єктність індивіда, як вільної й відповідальної істоти, постає в актах трансценденції за межі заданого, виявляє себе у вітальних відносинах зі світом;

- у *соціокультурному* просторі: “інше” буття суб’єкта в житті інших людей;

- у просторі “*іншого*”: особистість індивіда виноситься не тільки за рамки самого суб’єкта, але й переміщається за межі його актуальних зв’язків з іншими індивідами, за межі його спільної діяльності з ними. Відбувається занурення (переломлення) особистісного ніби в простір буття “іншого” індивіда. Але це є “*внесок*” суб’єкта в себе як в “*іншого*” (Е. Ільєнков: “Особистість і є сукупність відносин людини до самої себе як до якогось “іншого” – відносини “Я” до самого себе як до деякого “Не-Я” [8, 392].

Аналіз феноменів ідеальної представленості даного індивіда як суб’єкта активності в

життєдіяльності інших індивідів розкрив проблему ідеальної присутності індивіда в “іншому самому собі”:

- інобуття індивіда (“відбита суб’єктність”) як спосіб зміни “сміслових утворень” іншого самого себе;

- “повернення” індивіду його інобуття в інших індивідах.

Інобуття розглядається як така ідеальна модель, що володіє власним рухом. Інакше кажучи, суб’єкт “продовжує жити” в іншому індивіді, утворюючи в ньому інстанцію ідеально здійсненої зміни, завдяки якій теперішнє його інобуття перетікає в майбутнє.

Отже, відображена суб’єктність – це модель ідеальної представленості певного індивіда у моїй життєвій ситуації, яка постає джерелом перетворення даної ситуації на значиму для мене. Відбиваючись у мені, суб’єкт стає активним, діяльним началом, яке змінює мій погляд на речі, формує нові спонукання, ставить переді мною нові цілі. Підстави й наслідки його активності не залишають мене байдужим. Вони значимі для мене, або мають для мене певний особистісний смисл.

В. Петровським описані три основні, генетично спадкоємні форми прояву відображеної суб’єктності:

- взаємодія між людьми, які безпосередньо сприймають одне одного;

- ідеальне продовженням першого індивіда в іншому;

- “втілення” суб’єкта.

Відображений суб’єкт настільки глибоко проникає в духовний світ суб’єкта, який здійснив відображення, що “Я” останнього виявляється радикально опосередковане взаємодією з першим, істотно визначене ним. На етапі втілення “Я” фактично втрачається взаємне протиставлення суб’єктів, руйнуються діалогічні форми взаємин між ними. Теоретично можна виділити три різновиди втілення “Я”: ідентифікація, конфронтація (негативізм), конвергенція (становлення Ми).

Відображена суб’єктність має бути осмислена як суб’єктність самого відображення з усвідомленням того, що ідеальній представленості одного індивіда в іншому притаманний активний, “недзеркальний” характер. Один індивід у проявах власної суб’єктності відтворює причинно-наслідкові переходи і перетворення, які продукуються іншим індивідом. Ці переходи і перетворення, що визначають суб’єктність іншого індивіда, перенесені на “територію Я” першого індивіда і

утворюють “інобуття” одного індивіда в іншому.

Таким чином, концепт відображеної суб’єктності виявляє особливий внутрішній рух свідомості й діяльності індивіда, який здійснює відображення. Це – *смістова модель* репрезентації одного індивіда іншому, що виявляється *рухом перетворення* життєвих відносин до світу останнього. У цьому русі безпосередньо виявляється *причинність* першого відносно до іншого, його *суб’єктність як “авторство”*.

У самій ідеї “Я” як *causa sui*, що є єдністю Іманентного, Ідеального, Трансцендентального і Трансфінітного “Я” [11], кожна з цих граней “Я” відбивається у кожній іншій і через свою відображеність повертається до самої себе як самозумовлена. Іманентне “Я” “належить” парадоксальній реальності, котра містить в собі образи Минулого, Майбутнього і Теперішнього, виявляє стійкість “Я” в процесі його постійного самооновлення. Ідеальне “Я” утворюють уявлення людини про саму себе. Воно завжди має справу з самим собою, що існує в можливості. Трансцендентальне “Я” – це думка, що мислить себе. Освоюючись в межах можливого, думка, осягаючи конечність, зазіхає на те, щоб з нею покінчити, щоб розкрити віртуальну (й тут же втіловану) можливість охопленої присутності в світі. Трансфінітне “Я” – це присутність актуально-нескінченного в свідомості [там само]. Висуваючи положення про те, що Іманентне, Ідеальне, Трансцендентальне і Трансфінітне “Я” – це психологічні “коріння” вирішення філософського питання про *causa sui*, В. Петровський розглядає їх як можливі формоутворення вільної причинності. Він вибудовує шлях перетворення цієї можливості в дійсність як технологію стимуляції взаємопереходів у системі “віртуальної”, “відбитої” і “поверненої” суб’єктності [10].

Висновки. Все буття індивіда замкнуте в суб’єктивній сфері, проте **буття не суб’єктивне, а суб’єктне**. Аналізуючи історико-філософський зміст соціального феномену суб’єктності визначаємо концепт “суб’єктність” як специфічний “модальний оператор” особистості (необхідність, можливість, дійсність), що виявляє зміст і форму спрямованості суб’єктної активності індивіда, а саме [5]:

- самосвідомість – рефлексія свободи волі у конкретному часо-просторі;
- самовизначення – вибір і прийняття рішень з метою гармонізації проблемності дійсності;
- модель самореалізації – інтерактивність

способів взаємодії та продуктивність результатів діяльності.

Сучасна філософська рефлексія за феноменом суб’єктності закріплює значення особливої особистісної якості, пов’язаної з активно-перетворювальними властивостями і здібностями індивіда у суспільстві, підкреслюючи процесуальний характер самості “Я”, пов’язаний з самовизначенням, самосвідомістю, саморегуляцією, суб’єктифікацією тощо. Філософський дискурс концепту “суб’єктність” дозволяє:

1. Встановити відмінність концепту “суб’єктність” від поняття “суб’єктивність” – концепт генетично містить діалектику творчості.

2. Виявити взаємозв’язок концепту “суб’єктність” з архетипом “самість” – архетип самості є концептуальним у розумінні психології суб’єктності з погляду символіки культуро-творчого процесу.

3. Визначити парадигму суб’єктності як “модального оператора”, що містить спосіб самовизначення, модель самореалізації і траєкторію суб’єктної активності особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ажимов Ф. Статус метафізики в неклассических философских парадигмах. Дис. канд. филос. наук: 09.00.03 [Электронный ресурс] / Ф. Ажимов. – Владивосток: РГБ, 2007. – Режим доступа: (Из фондов Российской Государственной Библиотеки). – <http://diss.rsl.ru/diss/07/0372/070372012.pdf>.

2. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. – М.: Искусство, 1979. – 424 с.

3. Библер В. С. От наукоучения к логике культуры (Два философских введения в XXI век). – М.: Издательство политической литературы, 1991. – 414 с.

4. Делёз Ж., Гваттари Ф. Что такое философия? / Пер. с фр. и послесл. С.Н. Зенкина – М.: Институт экспериментальной социологии, Спб.: Алетейя, 1998. – 288 с.

5. Дротенко В. І., Гуйда Ю. Б. Суб’єктність як модальний оператор особистості / В. Дротенко, Ю. Гуйда // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філософія” / ред. колегія: І. Д. Пасічник, М. О. Зайцев та ін. – Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2017. – Вип. 20. – 136 с. – С. 13 – 17.

6. Дротенко В. І. Як можлива метафізика / В. Дротенко // Філософія як культурна політика сучасності: тези доповідей V всеукраїнської наукової конференції 3 листопада, м. Острог. – Острог: Видавництво Національного університету

“Острозька академія”, 2017. – 116 с. – С. 9 – 13.

7. Эпштейн М. Знак пробела: О будущем гуманитарных наук – М.: Новое литературное обозрение, 2004. – 864 с.

8. Ильенков Э. В. Что же такое личность? // Э.В. Ильенков. Философия и культура. – М.: Политиздат, 1991. – 464 с.

9. Мамардашвили М. Дьявол играет нами, когда мы не мыслим точно / Режим доступа: <https://burusi.wordpress.com/2009/04/30/merab-mamardashvili-5/>

10. Петровский В. А. Феномен субъектности в психологии личности. Автореферат. – 1993 / Режим доступа: http://www.psycheya.ru/lib/avfpetr_ogl.html

11. Петровский В. А. Личность в психологии: парадигма субъектности. – Ростов на/Д.: Феникс, 1996. / Режим доступа: http://www.koob.ru/petrovsky/psychology_personality_pet

12. Шеллинг Ф. В. Й. О конструкции в философии // Шеллинг Ф. В. И. Сочинения в 2-х т. – Т. 2. – М.: Мысль, 1989. – 636 с.

13. Юнг К. Г. Эон: Исследования о символике самости / Пер. с нем. В. М. Бакусева. – М.: Академический Проект, 2009. – 340 с.

REFERENCES

1. Azhimov, F. (2007). *Status metafiziki v neklassicheskikh filosofskikh paradigmah* [The status of metaphysics in non-classical philosophical paradigms]. Vladivostok: RGB. Access mode: <http://diss.rsl.ru/diss/07/0372/070372012.pdf>. [in Russian].

2. Bahtin, M. M. (1979). *Estetika slovesnogo tvorchestva* [Aesthetics of verbal creativity]. Moskva: Iskustvo, 424 p. [in Russian].

3. Bibler, V. S. (1991). *Ot naukoucheniya k logike kulturyi* [From science to the logic of culture]. Moskva: Izdatelstvo politicheskoy literaturyi, 414 p. [in Russian].

4. Delyoz, Zh. & Gvattari, F. (1998). *Chto takoe filosofiya?* [What is philosophy?]. Moskva: Institut eksperimentalnoy sotsiologii. Saint Petersburg: Aleteyia, 288 p. [in Russian].

5. Drotenko, V. I. & Huida, Yu. B. (2017). *Subiektnist yak modalnyi operator osobystosti* [Subjectivity as a modal operator of personality]. *Scientific notes of the National University “Ostroh Academy”*. Series “Philosophy” Ostrog: Publishing House of the National University of Ostroh Academy. Vol. 20, 136 p; pp. 13 – 17. [in Ukrainian].

6. Drotenko, V. I. (2017). *Yak mozhlyva metafizyka* [As possible metaphysics]. *Filosofiiia yak kulturna polityka suchasnosti: tezy dopovidei V vseukrainskoi naukovoї konferentsii 3 lystopada*,

ВНЕСОК УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ – КЛАСИКІВ У ФОРМУВАННІ МУЗИЧНО-ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ

m. Ostroh – Philosophy as a Cultural Policy of Today: Abstracts of the V All-Ukrainian Scientific Conference November 3, Ostroh. Ostrog: Publishing House of the National University of Ostroh Academy. 116 p; pp. 9 – 13. [in Ukrainian].

7. Epshteyn, M. (2004). *Znak probela: O buduschem gumanitarnykh nauk* [Space symbol: On the future of the humanities]. Moskva: Novoye literaturnoye obozreniye, 864 p. [in Russian].

8. Ilenkov, E. V. (1991). *Chto zhe takoe lichnost?* [What is personality?]. *Philosophy and culture*. Moskva: Politizdat, 464 p. [in Russian].

9. Mamardashvili, M. (2009). *Dyavol igraet nami, kogda myi ne myislim tochno* [The devil plays us when we do not think for sure]. Access mode: <https://burusi.wordpress.com/2009/04/30/merab-mamardashvili-5/>. [in Russian].

10. Petrovskiy, V. A. (1993). *Fenomen subektnosti v psilogii lichnosti* [The phenomenon of subjectivity in the psychology of personality]. *Extended abstract*. Access mode: http://www.psycheya.ru/lib/avfpetr_ogl.html. [in Russian].

11. Petrovskiy, V. A. (1996). *Lichnost v psilogii: paradigma subektnosti* [Personality in psychology: the paradigm of subjectivity]. Rostov na Donu: Feniks. Access mode: http://www.koob.ru/petrovsky/psychology_personality_pet. [in Russian].

12. Shelling, F.V.Y. (1989.). *O konstruksii v filosofii* [About construction in philosophy]. Works in 2 volumes. Vol. 2. Moskva: Mysl, 636 p. [in Russian].

13. Yung, K. G. (2009). *Eon: Issledovaniya o simvolike samosti* [Studies on the symbolism of the self]. Moskva: Akademicheskii Proyeckt, 340 p. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 17.07.2018

УДК 36.036:398

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.141887>

Іван Околович, старший викладач кафедри культурології та мистецької освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ВНЕСОК УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ – КЛАСИКІВ У ФОРМУВАННІ МУЗИЧНО-ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ

У статті розглянуто проблеми музикознавства, музичної освіти, а також вплив музичних традицій та фольклору на сприйняття музики і вихованню підростаючого покоління. Схарактеризовано роль у загальному музичному вихованні українського народу. Розкрито грані українських композиторів, їх діяльність, та зв'язок з професійною і народною музичною культурою, що сприяли поширенню професіоналізму в музиці та музичному вихованні України. Проаналізовано народно-пісенну творчість, як основу музично-естетичного виховання школярів.

Ключові слова: композитор; педагог; музичне виховання; освіта; культура; творчість; історія; мистецтво; музична діяльність; народна пісня; щедрівки; колядки; думи; хорова культура; вокально-інструментальна музика; стиль; форма; фольклор; жанр; гармонія.

Літ. 14.

Ivan Okolovych, Senior Lecturer of the Culturology and Artistic Education Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

CONTRIBUTION OF UKRAINIAN COMPOSERS – CLASSICS INTO THE FORMATION OF A MUSICAL-EDUCATION SYSTEM

The article deals with the problems of musicology, musical education, and the influence of musical traditions and folklore on the perception of music and the upbringing of the young generation. The life and creative way of the famous representatives of the Ukrainian musical culture, the composer are covered. Music education is a component of aesthetic education and an integral part of moral education. One of the most important problems of musical education is the relationship between parenting and the development of children. This ratio depends on the objective social and public environment and the child's subjective experiences.

The facets of their composer activity are revealed. The significant contribution into the musical culture of Ukraine is described. The musical heritage that composes choral miniatures – processing of Ukrainian folk songs is analyzed.

The problems of education, culture and upbringing of the young generation are considered which presuppose the unity of music as a way of learning the world and music as a subject of knowledge; the influence of musical folklore on the education and upbringing of junior pupils, the formation of a musical culture in them – the development of creative abilities of students and musicians, the ability to use the studied folk songs practically. The role of the general musical education of the Ukrainian people is described. The faces of Ukrainian composers, their activities,